

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської військових адміністрацій

Керівникам закладів післядипломної педагогічної освіти, інших суб'єктів підвищення кваліфікації педагогічних працівників

Керівникам центрів професійного розвитку педагогічних працівників

Керівникам закладів дошкільної освіти

Про забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3

Шановні колеги!

На виконання наказу Міністерства освіти і науки від 07.07.2022 № 615 «Про затвердження звіту за результатами основного етапу польового дослідження оцінки якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3» надсилаємо Методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за результатами дослідження ECERS-3 (додаються).

Просимо довести зазначену інформацію до відома працівників органів управління освітою міських, селищних і сільських рад та закладів освіти, що забезпечують здобуття дошкільної освіти.

Додаток: на 21 арк. в 1 прим.

3 повагою

Заступник Міністра

Віра РОГОВА

Світлана Нерянова, +380994023956
Ольга Косенчук, +380979184406

МОН № 1/11743-22 від 06.10.2022

Підписав: Рогова Віра Борисівна
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B0400000B0DD300090D58D00
Дійсний: з 05.01.2021 0:00:00 по 05.01.2023 0:00:00

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА
РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ECERS-3**

Укладачі: С. Нерянова, О. Косенчук, А. Регент

Розвиток дошкільної освіти в Україні відбувається в руслі розбудови національної системи освіти, вироблення прогресивних практик, адаптації до освітнього процесу закладів дошкільної освіти кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду. Зважаючи на зазначені аспекти, модернізація дошкільної освіти зумовлює потребу в її ретельному аналізі.

З урахуванням реалій сьогодення та збройної агресії рф питання створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу та підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) і надалі залишаються пріоритетними.

В умовах воєнного стану дуже важливою є партнерська взаємодія між закладами освіти і місцевими органами управління освітою, органами виконавчої влади, зокрема, представниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Національної поліції. Вона дає змогу досягати позитивних результатів і швидко розв'язувати найактуальніші питання. При цьому всі сторони партнерства мають усвідомлювати свою відповідальність за результати співпраці.

Крім того, враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу в ЗДО є партнерська взаємодія між батьками і педагогічними колективами, передбачена у [Базовому компоненті дошкільної освіти](#) (далі – державний стандарт).

З огляду на вищезазначене та відповідно до цілі 1.1 Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29.09.2019 № 849, наказів МОН від 12.12.2019 № 1561 «Про організацію та проведення у 2020 році моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики ECERS», від 26.10.2021 № 1137 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 10.04.2020 року № 504», наказу державної установи «Український інститут розвитку освіти» від 26.10.2021 № 157-аг «Про затвердження програми дослідження якості дошкільної

освіти з використанням методики Early Childhood Education Rating Scales (далі – ECERS-3)», листа МОН від 29.10.2021 № 1/9-576 «Щодо проведення дослідження в закладах дошкільної освіти» та з метою оцінювання якості освітнього процесу в ЗДО у 2021 році було здійснено дослідження за методикою ECERS-3.

Методика ECERS-3 – єдиний інструмент, який вивчає весь спектр чинників у навколишньому середовищі, що впливають на розвиток дітей. Важливими аспектами в застосуванні методики ECERS-3 є такі: вивчення наявності в ЗДО безпечних умов для дітей та можливості для кожної дитини розвивати здорові відносини з іншими дітьми й дорослими; вивчення умов для розвитку незалежності та самодостатності особистості.

Основна увага в оцінюванні якості освітнього процесу в ЗДО за методикою ECERS-3 зосереджена на особистісному розвитку дитини.

Конструкція ECERS-3 базується на взаємозв'язку чинників, що впливають на дитину в освітньому середовищі. Підшкали ECERS-3 побудовані відповідно до ідеї, що всі аспекти розвитку дітей – психологічний, фізичний, когнітивний, соціальний, емоційний – взаємопов'язані, а тому й оцінювати їх слід комплексно.

Об'єкт дослідження: освітній процес у ЗДО України.

Предмет дослідження: якість освітнього процесу в ЗДО відповідно до показників методики ECERS-3.

Мета дослідження: оцінювання якості освітнього процесу в ЗДО України з використанням методики ECERS-3.

Завдання дослідження:

– оцінити якість освітнього процесу на репрезентативній вибірці в ЗДО відповідно до методики ECERS-3;

– проаналізувати якість дошкільної освіти в Україні на основі отриманих оцінок якості освітнього процесу в ЗДО;

– розробити методичні рекомендації з питань забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО.

Основний метод оцінювання за методикою ECERS-3 – спостереження.

Процедура дослідження

Вивчення освітнього процесу в ЗДО проводили сертифіковані регіональні експерти ECERS-3.

Цілісність дослідження забезпечується вивченням зазначених компонентів за шістьма підшкалами:

- 1) простір і вмеблювання;
- 2) повсякденні практики особистого догляду;
- 3) мовлення та грамотність;
- 4) види навчально-пізнавальної діяльності;
- 5) взаємодія;
- 6) структурування програми.

Кожна з названих підшкал містить параметри та індикатори. Загалом методика налічує 35 параметрів, 468 індикаторів.

Тривалість дослідження: 3 години спостережень упродовж звичайного дня в ЗДО.

Вікова категорія: група дітей віком від 3 до 5 років.

У дослідженні взяли участь 2715 дітей дошкільного віку із них: з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП) – 32 дитини, з харчовими алергічними реакціями – 17 дітей. Під час спостереження був задіяний персонал – 433 особи.

ПІДШКАЛА «Простір і вмеблювання»

Один із показників якості освітнього процесу в ЗДО – створення сучасного універсального дизайну, що робить його доступним, безпечним, розвивальним, орієнтованим на особистісний розвиток дитини задля реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії. У цьому аспекті пріоритетності набувають варіативні моделі організації освітнього процесу в ЗДО із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм, послуг, предметно-ігрового обладнання.

За параметром *«Внутрішній простір»* рекомендуємо налагодити систему методичної роботи з педагогами щодо вдосконалення їхньої здатності та готовності організувати внутрішній простір відповідно до вимог методики ECERS-3. Наголошуємо на необхідності раціонального планування освітнього простору з метою ефективного виконання вихованнями щоденних практик. Під час планування внутрішнього простору потрібно звертати увагу на те, щоб меблі (столи, стільці, шафки, крісла тощо) не перешкоджали доступу дітей до ігрових матеріалів.

Важливо контролювати природне освітлення приміщення, використовуючи для цього штори, жалюзі, ролети. Це дасть змогу дотримуватися вимог щодо рівня освітлення та температурного режиму у вікових групах та закладі дошкільної освіти загалом.

В умовах упровадження інклюзивної освіти постає потреба у створенні умов для отримання рівного доступу до якісної дошкільної освіти дітьми з ООП. З цією метою нагальним є розв'язання питання адаптації простору вікових груп і закладу загалом для дітей з ООП. Важливо організувати безбар'єрний доступ дітей з ООП до приміщень груп: роздягальні, спальні, вбиральні, ігрових осередків та осередків за інтересами, майданчиків, фізкультурної та музичної зал. Задля цього варто подбати про відповідність ширини дверних отворів (прим.: згідно з методикою ширина дверних отворів має бути не менше 90 см), звести до мінімуму висоту порогів, застосовуючи для цього спеціальні нерухомі накладки, а також подбати про зручний механізм відчинення і зачинення дверей.

Підвищення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти за параметром *«Умеблювання для догляду, ігор і навчання»* можливе за умови врахування персоналом закладу деяких аспектів, як-от:

- під час комплектування групової кімнати меблями для повсякденних практик необхідно враховувати вік і зріст усіх дітей конкретної групи;
- у приміщенні, де перебувають діти, слід мати три та більше різновидів меблів, призначених для задоволення потреб усіх дітей у різних видах діяльності.

Забезпечуючи якість освітнього процесу за параметром *«Облаштування групового простору для ігор і навчання»*, доречно звернути увагу на необхідність:

- оновлення та вдосконалення змістового, технологічного і предметно-ігрового наповнення осередків діяльності за інтересами дітей;
- раціонального, ергономічного зонування тихих і гамірних осередків, у яких діти можуть реалізувати власні потреби в діяльності та міжособистісній взаємодії; урізноманітнення тематики активностей дітей у таких осередках;
- облаштування у внутрішньому приміщенні затишного куточка, наповненого достатньою кількістю м'яких меблів (надувні крісла, диванні подушки, матраци, м'які іграшки тощо) для релаксації та відпочинку дітей;
- урізноманітнення тематики осередків за інтересами, враховуючи потреби та інтереси дітей (методика ECERS-3 орієнтує на створення щонайменше 5 таких осередків);
- організація простору для ігор із кубиками, рольових, вільних ігор дітей.

Враховуючи те, що параметр *«Візуальне оформлення простору, пов'язане з дітьми»* був оцінений експертами найнижчою кількістю балів, вважаємо за необхідне наголосити на важливості індикаторів за цим параметром. Радимо звернути увагу на особливості його облаштування, а саме на:

- можливі варіанти розміщення елементів візуального оформлення відповідно до методики (бажано в місці, поблизу якого діти перебувають більшу частину дня);
- розташування елементів візуального оформлення так, щоб вони сприяли формуванню інтересу до такого простору та були цікавими для дітей;
- оформлення візуального простору, пов'язаного з дітьми, світлинами дітей, їхніми мистецькими роботами, тривимірними моделями дитячих робіт, матеріалами, що відповідають тематиці дня/тижня, індивідуальним інтересам та віковим особливостям;
- залучення дітей старшого дошкільного віку до відбору елементів візуального простору та обговорення з ними можливих способів їх використання в повсякденному житті вікової групи;

- використання елементів візуального оформлення для реалізації завдань мовленнєвого розвитку дітей, зокрема для розширення словникового запасу, урізноманітнення тематики бесід, що можуть розгортатися з ініціативи як дітей, так і дорослих, збагачення сюжетів дитячих ігор, що відповідає стратегії, визначеній у Стандарті та реалізованій в освітніх програмах для дітей дошкільного віку.

Для забезпечення якості освітнього процесу за параметром **«Простір для розвитку великої моторики»** необхідне покращення показників таких його індикаторів як:

- створення простору для розвитку великої моторики не лише у внутрішньому приміщенні закладу, а й на ігровому майданчику;

- оновлення технологічного та предметно-ігрового забезпечення, що стимулює розвиток «7 різних умінь дітей» (штовхати/тягнути, висіти на руках, гойдатися, стрибати на двох ногах, стрибати на одній нозі, користуватися скакалкою та/або гімнастичним обручем, котити предмети в заданому напрямку, метати, ловити, кидати, підкидати вгору тощо);

- облаштування амортизаційних зон у місцях, де може відбуватися розвиток великої моторики дітей (у груповому приміщенні, фізкультурній і музичній залах, ігрових осередках на майданчиках), що є ключовою умовою безпеки дітей;

- проектування простору для розвитку великої моторики так, щоб на ньому можна було провести одночасно кілька ігор.

Задля забезпечення високих показників якості параметра **«Обладнання для розвитку великої моторики»** доцільно:

- урізноманітнити й кількісно збільшити стаціонарне та переносне обладнання для розвитку великої моторики;

- враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей, добираючи таке обладнання;

- стежити за тим, щоб обладнання для розвитку великої моторики було безпечне для дітей, встановлене і закріплене з урахуванням норм безпеки;

- передбачити достатньо часу для того, щоб усі діти мали доступ до обладнання для розвитку великої моторики, формування відповідних рухових навичок (прим.: щонайменше 30 хв);

- адаптувати наявне обладнання для дітей з ООП та/або придбати спеціальне обладнання для розвитку великої моторики таких дітей, враховуючи їхні нозології;

- організувати впродовж перебування дітей у закладі дошкільної освіти (як у першій, так і в другій половині дня) різні види активностей, що сприяють розвитку їхніх «7 різних умінь» (штовхати/тягнути, висіти на руках, гойдатися, стрибати на двох ногах, стрибати на одній нозі, користуватися скакалкою та/чи гімнастичним обручем, котити предмети в заданому напрямку, метати, ловити, кидати, підкидати вгору тощо).

ПІДШКАЛА «Повсякденні практики особистого догляду»

У закладі дошкільної освіти діти проводять більшість свого активного часу. Емоційний комфорт і стан їхнього здоров'я залежать від дотримання санітарно-гігієнічних норм, якості харчування, належного виконання здоров'язбережувальних практик і безпечності освітнього середовища.

За результатами оцінювання якості освітнього процесу в ЗДО за методикою ECERS-3 у підшкалі «Повсякденні практики особистого догляду» спостерігаються достатньо високі показники.

Більшість закладів, які брали участь у дослідженні, дотримуються всіх вимог чинного законодавства щодо забезпечення норм і режиму харчування, формування культурно-гігієнічних навичок, дотримання санітарних норм та створення безпечного освітнього середовища в ЗДО.

Але є низка питань, на які необхідно звернути увагу як засновникам, так і керівникам закладів дошкільної освіти. Існує потреба у внесенні змін до нормативних документів у частині вдосконалення культурно-гігієнічних навичок під час організації харчування відповідно до міжнародних вимог.

Заклади дошкільної освіти потребують додаткового фінансування для оновлення їхньої матеріально-технічної бази з метою створення сучасного освітнього простору для всіх дітей, зокрема і для дітей з ООП. Рекомендуємо приділити увагу поліпшенню якості та різноманітності харчування, створенню сприятливої атмосфери під час споживання їжі, проведенню бесід з дітьми про здорове і корисне харчування, ознайомлення з етикетом, правилами поведінки за столом.

Радимо більше уваги звертати на наявність зон для падіння в місцях для лазіння та простору для розвитку великої моторики; стежити за належним санітарним станом та озелененням території, відсутністю сухих і травмонебезпечних дерев, наявністю якісного ігрового обладнання та інвентарю.

Особливу увагу варто звернути на:

- покращення якості харчування, запровадження кейтерингового харчування (у населених пунктах з високим рівнем урбанізованості це буде економічно вигідно) для дітей з особливими дієтичними потребами, можливість вибору меню;
- створення невимушеної атмосфери під час прийому їжі;
- формування в дітей розуміння необхідності належного виконання всіх гігієнічних процедур, пов'язаних зі здоровим способом життя;
- дотримання здоров'язбережувальних практик: вчасне миття рук, правильне розташування ліжок і облаштування дитячих туалетів;
- створення безпечного та комфортного освітнього середовища.

ПІДШКАЛА «Мовлення та грамотність»

Аналіз результатів спостереження за індикаторами третьої підшкали «Мовлення та грамотність» дали змогу оцінити стратегії й тактики

персоналу, спрямовані на усвідомлене оволодіння дітьми мовленням та грамотністю.

Рекомендуємо:

активізувати використання в освітньому процесі та в системі контролю за якістю знань інтерактивних методів навчання для забезпечення активної мовленнєвої практики здобувачів дошкільної освіти і збагачення їхнього словникового запасу.

У проведенні просвітницької роботи приділяти увагу мотивуванню персоналу ЗДО до самоосвіти та саморозвитку для покращення якості освітнього процесу.

Передбачити в навчальному плані ЗДО різноманітні види діяльності для персоналу (тренінги, курси, семінари та ін.) з питань роботи з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку чи не володіють державною мовою спілкування.

Розробити програму заходів із формування в педагогів ціннісного ставлення до книги як джерела знань, культурного розвитку, підвищення її ролі в житті дорослих і дітей. Ввести відповідні теми до програм підготовки майбутніх педагогів.

Посилити практичну складову дисциплін «Культура мовлення та виразне читання дітям», «Дитяча література», «Основи педагогічної майстерності» та ін. для оволодіння студентами вміннями виразно читати чи переказувати, переповідати тексти книжок, змінюючи голоси відповідно до «озвучуваних» персонажів, помірно використовуючи міміку і жести.

Для розширення словника дітей, забезпечення високого рівня оволодіння мовленням націлити педагогів на багаторазове спонукання дітей упродовж дня до обговорення матеріалів візуального оформлення групи відповідно до теми, що проживається.

Орієнтувати педагогів на надання пріоритету індивідуалізованому спілкуванню перед загальногруповими формами організації дітей.

Системно проводити методичну роботу з оволодіння працівниками якісними методиками і техніками мовленнєвої роботи з дітьми в напрямі стимулювання мовленнєвої активності, заохочення дітей до активної комунікації.

Переглянути підходи до організації освітнього процесу з метою мінімізації його надмірної регламентованості (послідовна зміна занять згідно зі встановленою «сіткою»), переважання загальногрупових форм роботи з дітьми, упровадження змін, спрямованих на урізноманітнення способів організації вихованців, стимулювання міжособистісної комунікації.

З метою підтримання стосунків між малюками частіше створювати ситуації, що спонукають дітей звертатися одне до одного із запитаннями, запрошувати, пропонувати способи виконання спільного завдання.

Спонукаати дітей активно взаємодіяти з книжками, діалогізувати з товаришами за їхнім змістом, звільняючи для цього час у щоденній організації життєдіяльності дітей.

Приділити увагу оволодінню персоналом технологіями розвитку критичного мислення дітей, націленню працівників на використання в процесі роботи з художніми текстами та дидактичною наочністю різних типів запитань, що стимулюватимуть дітей розмірковувати, обґрунтовувати свої ідеї, надавати розгорнуті відповіді.

Передбачити в системі методичної роботи додаткове ознайомлення персоналу зі специфікою мовленнєвої роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, зокрема з можливістю використання жестового мовлення як допоміжного засобу комунікації.

Приділити увагу широкому використанню персоналом в освітньому процесі друкованих текстів для стимулювання інтересу дітей до грамоти як основи збагачення знань, підтримання бажання навчитися письму і читанню.

ПІДШКАЛА «Види навчально-пізнавальної діяльності»

Навчально-пізнавальна діяльність, що традиційно розглядається як важливий напрям освіти дітей у системі дошкільної освіти, потребує системних рішень і вдосконалення матеріально-технічних характеристик її організації в умовах ЗДО, а також організації й збереження специфічних для дітей раннього та дошкільного віку освітніх практик.

З метою забезпечення якості освіти в дошкільній галузі важливі спільні дії фахівців різного рівня управління в таких напрямках:

- збагачення матеріально-технічного оснащення для різних видів діяльності, які відповідають особливостям організації та самоорганізації життя дітей в умовах ЗДО, серед яких важливими є рухова, ігрова, комунікативна, сенсорно-пізнавальна, господарсько-побутова, мистецька, дослідницько-пошукова діяльності, та сприяти їх інтеграції.

- створення розвивального простору для ігрової діяльності як провідної в розвитку дітей дошкільного віку, оскільки гра розвиває внутрішній потенціал дитини через здійснення намірів, цілей, бажань, мрій. Рекомендуємо звернути на це увагу й передбачити необхідну кількість реквізиту, інших матеріалів, які будуть доступні дітям (див. [Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти, затверджений наказом МОН від 19.12.2017 № 1633](#)).

Особливої уваги потребує наявність іграшок і навчальних матеріалів, які сприяють позитивному сприйняттю дітьми різноманітності. Наприклад, користування ляльками різної расової, національної приналежності, ознайомлення з культурними харчовими традиціями різних країн і регіонів, використання обладнання із символікою різних країн (окрім символіки

держав, що є державами-агресорами або спонсорами тероризму), матеріали та предмети, якими користуються особи з інвалідністю, літні люди.

Наповнення розвивального середовища матеріально-технічними ресурсами для організації дослідницької діяльності дітей з метою сприяння інтеграції різних видів діяльності («дрібна моторика», «природа/наука» «математичні матеріали та види діяльності», «математика в повсякденному житті», «розуміння зображених чисел», «сприяння прийняттю різноманітності», «правильне використання технологій»).

Рекомендуємо облаштувати доступні дітям осередки з обладнанням, матеріалами на відкритих полицях для розвитку дрібної моторики, зокрема осередку «Дрібна моторика», оскільки певні різновиди матеріалів, представлені в групових кімнатах, малодоступні для дітей і зберігаються в зачинених шафах, доступ до яких має тільки педагогічний персонал.

Важливо систематизувати різновиди матеріалів для розвитку дрібної моторики за чотирма категоріями:

1) матеріали для будівельного конструювання, до яких належать кубики зі з'єднувальними деталями різних розмірів – маленькими, середніми, великими; будь-які інші матеріали, з яких діти можуть будувати споруди для гри – будинки, фортеці, залізничні колії, автошляхи, створювати власні іграшки – автомобілі, лялькові меблі, інші засоби гри;

2) матеріали для занять образотворчістю, наприклад: фломастери, кольорова крейда, ножиці, маркери, акварельні та гуашеві фарби, трафарети, штампи;

3) матеріали для розвитку дрібних м'язів рук: нитки або стержні, на які нанизують намистини; дрібні геометричні фігури; дошки з отворами та вкладками відповідних форм (втулки, сортери, піраміди); різні види мозаїки, шнурівки, схеми для вишивання на цупких матеріалах; пазли у вигляді розрізаних картинок, настільні пазли, пазли, які складають на підлозі; настільні друковані ігри, у яких є елементи, що з'єднуються з частин у ціле-тощо.

Контейнери та полиці для цих матеріалів потрібно маркувати, що сприятиме самостійності дітей у виборі матеріалів, можливості використати їх та повернути назад у контейнери згідно з друкованим текстом або картинками-позначками.

Рекомендуємо педагогічним працівникам активно цікавитися тим, що створюють діти з матеріалів, обговорювати задум їхньої роботи, те, як можна використовувати створений предмет/об'єкт або модель. Варто не тільки підписувати поробки іменами та прізвищами дітей, що їх виготовили, а й давати їм назви, за допомогою коментарів чи запитань уточнювати значення деяких слів, правильну вимову та різними способами співвідносити їх із графічним описом (наприклад, як саме з'єднуються будівельні кубики, чим літак відрізняється від гелікоптера, куди вони летітимуть), звертати увагу на окремі літери чи слова. Друкованими

літерами педагог записує сказане дитиною та залишає всі дописи на звороті композиції, конструкції, моделі.

Оскільки для занять із кубиками в багатьох ЗДО не виділено окремого простору, а кубики зберігаються в закритих пластикових ящиках і висувних шухлядах, рекомендуємо передбачити відкриті полиці для суцільних і порожнистих кубиків, промаркувати їх та скласти за формами. До частково наявних суцільних кубиків долучити порожні кубики великого і середнього розмірів.

Також окремо потрібно складати пластикові, саморобні або картонні кубики.

Слід подбати про допоміжні матеріали:

- фігурки людей;
- іграшкові дрібні автомобілі;
- іграшкових тварин;
- дорожні знаки тощо (див. параметр «Кубики»).

Допоміжні матеріали мають сприяти дитині в грі з кубиками. Наприклад, дорожні знаки, парканчики, транспорт, іграшкові дерева, маленькі будівлі допоможуть збудувати частину міста або облаштувати іграшкову ферму, ляльковий будиночок.

Варто зазначити, що в процесі спостереження в рамках дослідження за методикою ECERS-3 діти не мали достатнього часу для ігор з кубиками. Оскільки в першій половині дня переважають спеціально організовані заняття, рекомендуємо передбачити більше часу для ігор з кубиками, у ході яких: вводити в гру елементи письма; записувати коментарі дітей стосовно того, що вони побудували; фотографувати споруди, підписувати світлини; звертати увагу дітей на математичні поняття, наприклад, порівнювати величини і форми, у побудованих конструкціях вимірювати довжину, ширину, висоту, товщину, застосовувати умовні міри, відлічувати необхідну кількість кубиків для побудови заздалегідь спланованих об'єктів.

Рекомендуємо:

працівникам пропонувати певні матеріали за цільовим призначенням, які є важливими для ознайомлення дітей з елементарною математикою та реалізовувати їх у різних видах діяльності як із великою групою, так і в малих групах або індивідуально.

Звертати увагу на розуміння дітьми зображених чисел. Для цього регулярно показувати, як використовувати друковані цифри, демонструвати на пальцях кількість, позначену цифрами, під час читання книжки або розглядання плакатів із цифрами, відривного календаря, використовувати іграшки, на яких є зображення цифр.

Радимо у використанні електронних технологічних засобів обирати ненасильницькі за змістом матеріали, активно залучати дітей до ігор, у яких вони можуть виявити свою індивідуальність, уяву, творчі здібності.

Використовувати слід здебільшого реальні матеріали та користуватися телевізором або електронними пристроями для стимулювання рухової чи творчої активності, малювання на планшетах, розучування таночків за відеоуроками, споглядання природних явищ, тварин, яких неможливо побачити в найближчому довкіллі.

Аналізуючи результати спостережень експертів щодо набуття дітьми музичного досвіду через доступ до музичних інструментів і звукозаписів, рекомендуємо надати вихованцям доступ принаймні до 10 видів придатних для використання музичних інструментів, аби кожна дитина, яка бере участь у музичній діяльності в груповій кімнаті, мала окремий інструмент для індивідуального використання.

Персоналу слід звернути особливу увагу на необхідність співати та музикувати з дітьми не тільки під час спеціально організованих занять у музичній залі, а й під час ігор і повсякденних практик. Варто заохочувати вихованців до спеціально організованих музичних занять, однак не вимагати брати участь у груповому занятті, якщо діти того не хочуть.

ПІДШКАЛА «Взаємодія»

Вагомим критерієм визначення якості освітнього процесу в ЗДО є взаємодія всіх його учасників. Підшкала «Взаємодія» передбачає вивчення умов індивідуального розвитку дітей, що сприятимуть досягненню успіху кожною дитиною.

Параметр «Нагляд за діяльністю, пов'язаною з великою моторикою»

Задля підвищення якості освітнього процесу в ЗДО педагогам варто приділяти більшу увагу музичному супроводу рухливих видів діяльності дітей, заохочувати їх до танців, імпровізованих танцювально-ритмічних рухів під музику тощо. Поліпшити роботу з розвитку нових умінь і навичок із використанням різноманітного обладнання для великої моторики (м'ячі, кеглі, гойдалки, велосипеди тощо).

Параметр «Індивідуалізоване навчання й учіння»

Більшість часу навчання має відбуватись індивідуалізовано. Під час періодів вільної гри дітям необхідно забезпечувати вільний доступ до великої кількості матеріалів, іграшок та обладнання, яке вони можуть використовувати на власний розсуд (гратися кубиками, використовувати реквізити рольової гри та костюми, мистецькі матеріали тощо). Педагогам варто частіше переміщуватись в груповій кімнаті, застосовуючи прийоми індивідуалізованого навчання, яке не перериває гру дітей (наприклад: допомогти дитині, яка будує вежу з кубиків; показати, як грати в гру, де треба сортувати об'єкти; супроводжувати розмовами рольові ігри дітей, перегляд книжок, малювання тощо). Також необхідно впродовж дня приділяти більшу увагу індивідуальним формам взаємодії дітей, стимулювати та мотивувати вихованців до спілкування між собою,

допомагати їм висловлюватися та коментувати свою діяльність, розвивати розумові навички та ініціативи.

Параметр «*Взаємодія персоналу з дітьми*»

У колективі мають створюватися умови для розвитку навичок співпраці з іншими та спільного розв'язання проблем, можливості для колективної роботи. У групах має переважати невимушена, приємна атмосфера (дуже мало (або взагалі немає) моментів ніяковості чи напруженості; персоналу і дітям цікаво разом, усі в групі задоволені тим, що відбувається). Персонал має постійно виявляти своє доброзичливе ставлення до дітей через відповідні фізичні контакти (наприклад, обіймати дитину, яка плаче, тощо). Завдання вихователів – підтримувати і допомагати, заспокоювати дітей, коли ті хвилюються, сердяться чи бояться, проявляти розуміння і терпіння, вчасно помічати ознаки нудьги і пропонувати інші, більш цікаві види діяльності.

Параметр «*Взаємодія між однолітками*»

Враховуючи, що в перші роки життя в дитини формується низка емоційних, когнітивних і поведінкових навичок, які надалі стають підґрунтям для розвитку позитивних взаємин з однолітками (увага, емоційна регуляція, вміння стримувати емоції, імітація дій іншої особи, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, мовленнєві навички), працівникам ЗДО необхідно звернути увагу на застосування відповідних форм, методів і засобів, що сприяють їх формуванню. Організуючи роботу з дітьми, педагоги мають брати до уваги, що проблеми у взаєминах з однолітками часто призводять до низької успішності дітей, труднощів у подальшому житті та навчанні (наприклад, конфлікт з однолітками і неприйняття з їхнього боку може значно знизити мотивацію дитини до відвідування освітнього закладу тощо).

Персонал має ввічливо ставитися до дітей і максимально позитивно керувати їхньою діяльністю. Дітям безперервно треба пропонувати виконання спільної роботи (малювання, участь у виставі, підготовці до свята тощо). Персонал повинен звернути увагу на почуття й емоції дітей під час їхньої взаємодії та соціальних контактів і підсилити професійні дії в напрямі їх оптимізації. Щоб ефективно взаємодіяти в колективі та конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, рекомендовано завжди застосовувати дружні до дітей практики.

Параметр «*Дисципліна*»

Достатній рівень за вказаним параметром означає, що працівники закладу зазвичай на достатньому рівні контролюють діяльність дітей, аби запобігти виникненню ситуацій, коли діти травмують себе, деструктивно поведуться з навчальним та ігровим матеріалом чи обладнанням.

Персоналу необхідно активно заохочувати дітей до розв'язування конфліктних ситуацій без втручання дорослих (привчати дітей проговорювати вголос проблему, що виникла, та разом обмірковувати

способи її розв'язання; бути чуйними до почуттів інших; разом розробляти правила поведінки та дотримуватися їх тощо).

З метою мінімізації проблем персоналу потрібно організовувати плавні та швидкі переходи від одного виду діяльності до іншого, щоб вихованцям не доводилося довго чекати, нічого не роблячи; не скупчувати багато дітей в одному місці.

ПІДШКАЛА «Структурування програми»

Структурування програми має велике педагогічне значення. У результаті ритмічної зміни діяльності (харчування, сну, ігор, занять, прогулянок) у дітей утворюються міцні динамічні стереотипи життєдіяльності, що полегшують перехід від одного виду активності до іншого.

Ефективне структурування програми визначається психофізіологічними особливостями віку, освітніми завданнями, навколишніми умовами з опорою на провідну діяльність дітей дошкільного віку – вільну гру.

Важливим у структуруванні програми є розроблення розкладу занять і розпорядку дня, що поєднує чергування активної діяльності й відпочинку, а також раціональну організацію різних видів діяльності. Будь-яка зміна видів діяльності стимулює певну реакцію дітей і залежить від того, як відбувається цей перехід.

Окрім того, відповідно до [Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів](#), затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234, у розпорядку дня дітей дошкільного віку не менше 4 годин відводиться на діяльність, не пов'язану з навчальним навантаженням.

Параметр «*Зміна діяльності (переходи) та час очікування*»

Проаналізувавши персональні висновки експертів, можна відзначити багато позитивних моментів за цим параметром. Це правильно організований розпорядок дня; чітко побудована зміна видів діяльності, під час якої діти залучаються до організації та підготовки простору до наступного виду діяльності (наприклад, підготовка води, пензликів, фарб до заняття з малювання), прибирання своїх робочих місць після його завершення. Варто згадати і позитивну взаємодію персоналу з дітьми, заохочення до навчання, вільної гри, вибудовування координації ролей, проведення практик особистого догляду на довірі та партнерських засадах.

Водночас рекомендуємо персоналу під час переходу від одного виду діяльності до іншого уважно стежити за тим, щоб усі діти були залучені до спільної діяльності (координувати ролі, щоб забезпечити виконання всіх необхідних завдань із мінімальним запізненням; більшу увагу приділяти виконанню складніших завдань тощо).

Параметр «*Вільна гра*»

Аналізуючи результати дослідження, можна констатувати, що персонал використовує певну систему заходів, щоб діти могли взяти участь у бажаній грі та завершити її. Ця система заходів пов'язана з чітким плануванням і систематизацією при структуруванні програми й не сприяє розгортанню вільної гри дітей, що є наслідком відсутності у педагогів компетентностей, пов'язаних із вільною грою.

Враховуючи результати дослідження та важливість вільної гри як основного надбання дошкільного дитинства, рекомендуємо педагогічним працівникам:

- здійснювати позитивну взаємодію з дітьми у процесі вільної гри, без директивного втручання, що передбачає відсутність надмірної ініціативи, опіки (не грати за дітей, не створювати замість них ігровий простір), бути готовими не лише прийняти дітей у свою діяльність, а й відгукнутися на їхню ігрову пропозицію, створювати безпечний процес співучасті, підтримки інтересів та ігрових дій, давати своєчасні репліки і запитання, які допомагають дітям зорієнтуватися та спрямувати свої дії;

- створити умови для розгортання гри в просторі, що передбачає надання дітям можливості грати в будь-якій частині групової кімнати і надворі, розпочати будівництво під свій задум, а не тільки користуватися готовими конструкціями (кут кімнати, лава, килим, арка з тумбою тощо);

- врахувати під час структурування програми для розвитку сюжету та ігрових взаємодій суттєве збільшення часу для вільної гри в першій половині дня, що може бути реалізовано на основі вільного відвідування дітьми спеціально організованих занять та чергування різних видів діяльності з урахуванням потреб у грі (частина дітей зайнята вільною грою, частина задіяна в занятті, з подальшим чергуванням видів діяльності);

- серед ігрових матеріалів передбачити модульні блоки, кубики різних розмірів, каркасні конструкції, буми, подушки, відрізи тканини тощо для самостійного створення дітьми ігрових засобів і споруд;

- зробити матеріали та обладнання доступними для дітей упродовж усього часу вільної гри, щоб вони мали змогу за бажання користуватися ними.

Параметр «*Загальногрупові види діяльності: гра та навчання*»

На основі експертного оцінювання та узагальнювального аналізу індикаторів параметра «Загальногрупові види діяльності: гра та навчання» було сформульовано такі рекомендації.

1. Здійснювати організацію занять та інших видів загальногрупової діяльності з урахуванням бажання дітей бути присутніми на них. У разі небажання передбачити для них можливість займатися іншими видами діяльності.

2. Віддавати перевагу підгруповим видам діяльності, які порівняно з фронтальною формою організації (з усією групою) дають кожній дитині

більше можливостей бути почутою, обговорити саме її припущення, думку, ідею, що збільшує мотивацію та сприяє активній участі в реалізації різноманітних завдань.

3. Під час занять та інших загальногрупових видів діяльності практикувати з дітьми роботу в мікрогрупах, де вони можуть активно взаємодіяти між собою, кооперуватися, створювати спільний проєкт або ігровий продукт. Кооперація дітей у процесі діяльності дає змогу кожному діяти відповідно до своїх інтересів і можливостей та позитивно впливає на взаємодію в умовах інклюзивної освіти. Проте організації такої дитячої діяльності на цьому етапі заважають певні побоювання педагогів: якщо діти обговорюватимуть проблему між собою, це може призвести до безладу, неможливості контролювати кожного з них. Такі міркування помилкові, оскільки, по-перше, «контролювати всіх» немає потреби, а по-друге, групова робота потрібна не для контролю, а для створення умов для активного залучення кожної дитини до діяльності.

4. Організовувати загальногрупові види діяльності на основі взаємодії дітей з реальними предметами, об'єктами, процесами, давати їм змогу діяти продуктивно, оскільки продуктивна діяльність надзвичайно вагома для вільної ігрової діяльності, а ігрові дії спрямовані на отримання ігрового результату. Важливо під час занять надати дітям вільний доступ до матеріалів, спонукати їх самостійно визначати порядок дій для досягнення мети, пропонувати завдання, які розвивають уміння вигадувати, передбачати, домислювати, перетворювати; спонукають, наприклад, споруджувати індивідуальні та колективні будівлі, оздоблювати предмети, створювати засоби для гри тощо.

5. Планувати групові заняття так, щоб їх питома вага не перевищувала час, відведений для вільної гри. Слід урахувувати, що під час групових занять дітям необхідно пояснювати нові поняття, ідеї, інформацію, зміст яких неможливо повною мірою розкрити в процесі гри або інших видів діяльності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Використання міжнародної методики «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ECERS-3)» дало змогу побачити умови, що забезпечують якість освітнього процесу в ЗДО відповідно до міжнародних показників, та їх відповідність чинним пріоритетам у сфері розвитку дошкільної освіти в Україні.

Для фахівців усіх рівнів дошкільної галузі освіти та освітянської громади загалом детально висвітлено важливі аспекти ефективного функціонування ЗДО: простір і вмеблювання; повсякденні практики особистого догляду; мовлення та грамотність; види навчально-пізнавальної діяльності; взаємодія; структурування програми, які окреслюють та узагальнюють умови забезпечення рівного доступу до якісної дошкільної освіти всіх дітей раннього та дошкільного віку. Проведеним дослідженням з оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3, яке містить аналіз функціонування закладів дошкільної освіти, українське суспільство підтвердило демократичність, відкритість і прозорість різних аспектів освітнього простору для вдосконалення функціонування дошкільної галузі.

Визначені інструментарієм ECERS-3 шкали, параметри та показники для оцінювання дають можливість проаналізувати якість освітнього процесу в закладах дошкільної освіти України з урахуванням чинників, які:

- забезпечують якість освітнього процесу;
- виокремлюють позитивні тенденції системи дошкільної освіти, що відповідають сучасним світовим тенденціям;
- висвітлюють недоопрацьовані та проблемні питання в організації освітнього процесу закладів дошкільної освіти;
- визначають ресурсний потенціал та перспективи подальшого розвитку дошкільної освіти в Україні.

Високо оцінюючи методичну наповненість інструментарію ECERS-3 через показники та індикатори різних шкал, які характеризують освітній процес та умови його правильної організації, важливо наголосити на певних розбіжностях у базових нормативно-правових підвалинах, що регулюють систему української дошкільної освіти. Це стосується питань дотримання санітарно-гігієнічних норм перебування дитини в дитячому садочку (підшкала 1 «Простір та вмеблювання»), трактування поняття «грамотність» (підшкала 3 «Мовлення та грамотність»), змістовий набір індикаторів шкали 4 «Види навчально-пізнавальної діяльності».

Саме наукова та нормативна розбіжність у категоріях, які, на думку фахівців-розробників інструментарію ECERS, забезпечують якість освітнього процесу, певною мірою обумовила низькі та середні бали в оцінках різних параметрів українського дошкільля.

Так, напрями для аналізу санітарно-гігієнічних умов, вимоги до проведення основних режимних моментів у закладах освіти, питання безпечного перебування дітей у закладах дошкільної освіти визначаються [Санітарним регламентом для дошкільних навчальних закладів, затвердженим наказом МОЗ від 24.03.2016 № 234](#); [Технічним регламентом безпечності іграшок, затвердженим постановою КМУ від 28.02.2018 № 151](#); [Примірним переліком ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти, затвердженим наказом МОН від 19.12.2017 № 1633](#); [Правилами пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затвердженим наказом МОН від 15.08.2016 № 974](#).

Відповідність цим правилам і певна розбіжність в оцінках аналогічних питань за міжнародною методикою ECERS-3 дають загалом позитивну оцінку ситуації з повсякденними практиками особистого догляду та безпеки дітей в закладах освіти України, незважаючи на середні бали («Гігієнічні процедури» – 5,70, «Безпека» – 5,66). Найменша кількість балів у цій підшкалі у параметра «Споживання їжі» – 4,24 прийнята до уваги фахівцями, які вже у 2020–2021 роках доклали чимало зусиль для розв'язання питань збалансованого харчування дітей, покращення ситуації з приготуванням їжі та дитячим харчуванням (відповідно до норм та [Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення і відпочинку](#), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 за № 305).

Більш конкретно шляхи покращення різних аспектів, пов'язаних зі збереженням здоров'я, формуванням основних рухів та фізичним розвитком дітей, створенням безпечного освітнього середовища для перебування дітей у закладі дошкільної освіти представлено у висновках за підшкалами «Простір і вмешлювання», «Повсякденні практики особистого догляду», «Види навчально-пізнавальної діяльності» та ін. Окреслена робота потребує високого професіоналізму та відповідальності персоналу і керівників ЗДО.

Перспективним для організації освітнього процесу в українських садочках є аналіз методологічних розбіжностей в оцінюванні якості освіти за підшкалою «Мовлення та грамотність». Підкреслюючи беззаперечну важливість мовленнєвого розвитку дітей для їхнього пізнавального розвитку, формування картини світу, розвитку свідомості, здатності до регуляції поведінки та діяльності, важливо наголосити на тому, що в традиційній вітчизняній освітній практиці грамотність розуміється як рівень оволодіння дитиною писемним мовленням (ознайомлення з літерами, оволодіння читанням і письмом). Інструментарій ECERS-3 визначає для оцінювання грамотності п'ять параметрів, а саме: «Допомога дітям у розширенні словника», «Заохочення дітей до мовлення», «Використання персоналом книжок у роботі з дітьми», «Заохочення дітей до користування книжками» та «Знайомство з друкованим текстом». Як

бачимо, параметри оцінювання умов мовленнєвого розвитку (у шкалі ECERS-3 і вітчизняних нормативних документах) кардинально різняться. Слід також узяти до уваги характеристику вікової групи учасників спостереження (у дослідженні взяли участь 2715 дітей дошкільного віку, з них 28 вихованців, молодших за 3 роки (1,03 % від загальної кількості дітей), отже, 2687 дітям (98,7 %) на час дослідження виповнилося 3 роки (див. п. 2.9 звіту)), яка засвідчує, що учасниками спостережень є діти п'ятого року життя, тобто вихованці середньої й старшої груп. Це пояснює причини низьких оцінок за всіма параметрами цієї підшкали, оскільки індикатори підшкали за методикою ECERS-3 розглядаються в українському дошкільлі як освітні завдання для дітей старшого дошкільного віку.

Водночас наголошуємо на тому, що представлені в інструментарії ECERS-3 параметри підшкали «Мовлення і грамотність» індикатори, які пов'язані з книжкою, є більш продуктивними для очікуваних результатів мовленнєвого розвитку, оскільки вони виступають безпосередньою умовою для пізнавальної, дослідницької діяльності, розвитку самодіяльних сюжетно-рольових та театралізованих ігор дітей. Окрім того, зміщення акценту з оволодіння грамотою як процесом читання та письма на процес заохочення дітей до користування книжками знімає невиправдані вимоги батьків до вихователів дошкільних закладів освіти щодо навчання дітей грамоти і переадресує це завдання початковій школі, тим самим демонструючи врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку та зберігаючи потенціал психологічних ресурсів для більш адекватних віку завдань. Водночас правомірним є загальний висновок про необхідність проведення просвітницької роботи з налаштування працівників ЗДО на самоосвіту і саморозвиток для покращення якості освітнього процесу через вдосконалення особистого мовленнєвого розвитку, опанування сучасних технологій використання книжки та опрацювання літературних творів в освітньому процесі, через додаткове навчання педагогів особливостей мовленнєвої роботи з дітьми, зокрема з тими, які мають особливі освітні потреби.

Узагальнюючи деталізовані висновки за підшкалою «Види навчально-пізнавальної діяльності», звертаємо увагу на множинність аналізу різних аспектів освітнього процесу, які можна взяти для покращення життєдіяльності дітей у ЗДО. Водночас важливо наголосити на тому, що зміст вказаної шкали неправомірно наповнений/розкритий через різні поняття, які не об'єднуються узагальнювальною назвою шкали «Види навчально-пізнавальної діяльності». Так, до критеріїв аналізу увійшли: види діяльності (рольова гра, п. 21), освітні завдання (сприяння прийняттю різноманітності, п. 26), показники розвитку (дрібна моторика, розуміння зображених чисел, п. 25), зміст напряму освіти («Мистецтво» п. 18, «Музика та рух», п. 19, «Природа і наука», п. 22), засоби освітнього процесу

(кубики, п. 20, математичні матеріали, п. 23, правильне використання технологій, електронно-технологічних засобів, п. 27).

І хоча всі згадані характеристики так чи інакше відображають загальну картину організації навчально-пізнавальної діяльності в закладі дошкільної освіти, вважаємо більш доцільним урахувати вітчизняну практику класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. До них належать: рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язбережувальна, мистецько-творча (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці, гра на музичних інструментах), пізнавально-дослідницька, господарсько-побутова діяльність. Ця практика організації видів діяльності враховує вікові особливості дітей третього, четвертого, п'ятого, шостого, сьомого років життя; демонструє освітні завдання щодо збагачення та оволодіння різними видами діяльності; формує системні професійні знання педагогів щодо підтримання та розвитку в дітей творчих, самостійних, якісно нових характеристик.

Отже, вважаємо за необхідне наголосити, що характеристика різних видів діяльності дітей дошкільного віку, яка прийнята в Україні та відображена у вимогах Стандарту, є продуктивною, оскільки спрямовує на досягнення освітніх результатів (компетентностей) з урахуванням вікових особливостей дошкільників, забезпечує неперервність здобуття освіти впродовж життя та наступність між дошкільною і початковою шкільною освітою. Такий підхід системно визначає очікування результатів дошкільної галузі через визначення рівня освіченості, вихованості та розвиненості дитини й орієнтує всіх, хто причетний до освіти дітей, на об'єднання зусиль для визначення змісту дошкільної освіти і розроблення освітніх програм, забезпечення матеріально-технічної бази і створення умов для реалізації завдань доступної та якісної дошкільної освіти.

Водночас представлені за підшкалою «Види навчально-пізнавальної діяльності» якісні оцінки різних аспектів освітнього процесу в дошкільному закладі демонструють сильні та слабкі сторони організації життєдіяльності дітей, вказують на резерви й потенціал, який не використовується в українському дошкіллі. Детальний аналіз кожного параметра представлено в матеріалах розділу, серед яких особливої уваги заслуговують аспекти роботи, пов'язані зі сприянням прийняттю різноманітності, правильним використанням технологій, організацією рольової гри та використанням музики і рухів у житті дітей.

Резервний потенціал дошкільної освіти можна побачити через якісний аналіз усіх індикаторів з позиції місцезнаходження освітніх закладів. Аналіз організації різних видів діяльності в сільських та міських закладах вказує на відсутність масштабних розбіжностей у балах, набраних за параметрами підшкали «Види навчально-пізнавальної діяльності». Це руйнує міфи про відсутність якісних умов для організації освітнього процесу в закладах у сільській місцевості, підсилює важливість особистісних факторів (педагог,

професійна компетентність педагога, соціальна цінність професії педагога в сільській місцевості та ін.) у дошкільній галузі освіти.

Так само аналіз індикаторів підшкали «Види навчально-пізнавальної діяльності» за формою власності закладів дошкільної освіти демонструє, що приватний сектор закладів має доволі незначні переваги в оцінках за кожним параметром. Якісний аналіз балів підтверджує залежність оцінок за параметрами підшкали «Види навчально-пізнавальної діяльності» від створених для організації дослідницької, пізнавальної, ігрової діяльності дітей умов, а також від матеріально-технічного оснащення, яке, безумовно, є більш наповненим у приватних освітніх закладах.

Проте середні значення всіх параметрів підшкали в приватних закладах дошкільної освіти вказують на те, що більш змістово наповнені матеріально-технічні умови для організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності дітей самі по собі не є вирішальним фактором, який забезпечує якість освітнього процесу.

Усі рекомендації та висновки з питань проведення навчально-пізнавальної діяльності зводяться до інтеграції різних видів діяльності та зміни форм організації дітей для роботи в малих підгрупах та індивідуально. Педагог залишається центральною фігурою, що забезпечує якість освіти в ЗДО.

Професійна підготовка персоналу до роботи з дітьми дошкільного віку передбачає формування не тільки відповідних знань, а, головне, особистісних якостей, які забезпечують пластичність і мобільність професійних дій, здатність до збільшення різних варіантів запитань, які стимулюють активність дітей. Важливо формувати в педагогів закладів дошкільної освіти нові навички, нові цінності, необхідні для переходу від фронтальних форм роботи з дітьми до можливості вільного вибору вихованцями видів діяльності, залучення спеціалістів до діяльності дітей в осередках групи чи на прогулянкових майданчиках для забезпечення спокійного і невимушеного плину дитячого життя. Це спрямовує зусилля персоналу на формування відповідних професійних компетентностей, які затверджено у професійних стандартах. А отже, обумовлює відповідні вимоги щодо підвищення рівня підготовки фахівців для освітнього напрямку «Дошкільна освіта» в закладах вищої освіти та підвищення кваліфікації через збагачення досвіду організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності з дітьми в малих групах та індивідуально, формування у педагогів особистісної мобільності, оперативності, креативності у виборі форм та методів роботи залежно від ситуативних освітніх завдань.

Звертаємо увагу на те, що восени 2020 року до місцевих органів управління освітою та закладів дошкільної освіти було надіслано примірники друкованого видання «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти».

Для керівників закладів дошкільної освіти, вихователів-методистів та вихователів ця методика може слугувати орієнтиром для покращення якості освітнього процесу в ЗДО, визначення сильних та слабких сторін, а також можливостей та ризиків.

Окрім того, її можна використовувати з метою здійснення самоаналізу, самоконтролю діяльності педагогічних працівників, а також для подальшого планування роботи закладів щодо створення сучасного, безпечного та комфортного освітнього середовища в ЗДО.

З огляду на вищесказане радимо використовувати «Шкалу оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS-3)» та результати проведеного дослідження:

- закладам дошкільної освіти – для рефлексії та визначення подальших цілей щодо поліпшення якості освітнього процесу;
- органам управління – для узагальнення та аналізу висновків, прийняття управлінських рішень;
- інституції незалежного оцінювання якості освіти – для експертизи і моніторингу якості дошкільної освіти в Україні загалом;
- закладам вищої освіти з підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників – для підвищення рівня підготовки фахівців для освітнього напрямку «Дошкільна освіта».

Більш детальна інформація про результати проведеного дослідження представлені у звіті. (О23 Звіт за результатами основного етапу польового дослідження оцінки якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти за методикою ECERS-3 / кол. авт. : О. Косенчук (осн. автор), Т. Піроженко (осн. автор), Н. Бахмат, О. Венгловська, Н. Гавриш, Х. Ковкрак, Ю. Косенчук, Л. Куземко, С. Нерянова, А. Регент, Н. Тарнавська [за ред. О. Косенчук, Т. Піроженко] / Український інститут розвитку освіти. Київ: УІРО, 2022. 117 с.)

Для детального ознайомлення з особливостями впровадження методики ECERS-пропонуємо переглянути серію вебінарів на офіційних сайтах [Міністерства освіти і науки України](#) та державної установи [«Український інститут розвитку освіти»](#).